

Kauppatieteellinen ala strategiansa mukaisesti tien näyttäjänä

Kauppatieteelliset yksiköt muotoilivat viime vuonna yhdessä alalle strategian, jolla halutaan nostaa kauppatieteen merkitys maamme talouden kehitykselle yleiseen tietoisuuteen. Strategian toimeenpanoa pohdittiin Kauppatieteellisen yhdistyksen visiopäivässä 9.3.2011 korkeatasoisten puhujien virittelemänä. Seminaarin mukaan kauppatiede voi todellakin toimia katalysaattorina ja vauhdittajana elinkeinoelämän kehityksessä, josta seuraavassa muutamia huomioita.

Globaalit toimintamallit ovat saaneet aikaan paljon hyvää, mutta vauhdittaneet myös finanssikriisiä, jonka seurauksena kansainvälisen taloudellisen toiminnan pelisäännöt ovat samalla muuttumassa. Esimerkiksi suuruuden ekonomian rinnalle on herännyt ajatus pienten yksikköjen joustavuudesta ja kustannustehokkuudesta. Samoin eräät saksalaiset yritykset ovat jo palauttaneet tuotantoa ns. halvan työvoimakustannuksen maista takaisin. Synä ovat olleet pitkät kuljetusetäisyydet, laadun varmistaminen ja takuukysymysten hoitaminen. Esimerkki osoittaa, että mikään trendi ei jatku loputtomiin, vaan uusia toimintamalleja syntyy ja tuotanto liikkuu kulloisenkin strategia-ajattelun mukaiseen suuntaan.

Suomen elinkeinorakenne on vastaavasti murroksessa, jossa on tiettyjä sangen selkeitä ja loogisia lähtökohtia. Maassamme on erittäin vahvoja perinteisiä teollisuuden aloja, jotka ovat kokeneet vaikeuksia, mutta ovat muuntautumassa uuteen toimintamalliin. Aloilla on valtavan suuri osuus sekä tuotannosta että viennistä, joten niiden merkittävä supistaminen tai lopettaminen olisi ainakin lyhyellä aikavälillä katastrofaalista. Elinkeinopolitiikalla tulisi siten luoda tällaiselle vientiteollisuudelle toimintaedellytyksiä. Tähän tarvitaan varmasti energian edullinen hinta, tarkoituksenmukaiset verotusratkaisut, työvoiman riittävä kouluttaminen ja hyvin toimivat julkiset palvelut. Näin voitaisiin varautua myös siihen, että jos tuotannon sijoittamisajattelu muuttuu esimerkiksi ympäristösyiden vuoksi, niin Suomi on vahva ehdokas sijoittautumismaaksi.

Suomen innovaatiojärjestelmä voi onnistuessaan tukea vakiintuneiden alojen tutkimusta ja tuotekehitystä niin, että alojen uusiutuminen nopeutuu. SHOKit, OSKEt, TEKES-hankkeet ja muut yliopistojen ja yritysten yhteistoimintaa vahvistavat hankkeet ovat erittäin tärkeitä. Tällöin saattaa kuitenkin helposti syntyä kollektiivisen vastuun tunne, että asiat ovat hoidossa, kun niin paljon hankkeita tehdään. Tämän rinnalla pitäisi korostaa yksilöllisen vastuun tunnetta, jossa jokainen huolehtii omasta tilanteestaan, toki riittävän yhteiskunnan turvaverkon varmistamana. Heikki Salmelan sanoin:

”Hallitus ei voi luoda työpaikkoja eikä pelastaa Suomea Kiina-ilmiöltä, ihmisten on ne itse luotava” (Heikki Salmela, Salmela yhtiöt)

Suomen kaltainen pieni maa tulee aina olemaan riippuvainen tuotteiden ja palvelun viennistä. Vanhojen teollisuuden alojen rinnalle on kehitettävä jatkuvasti uusia, kuten on selkeästi todettu. Uuden luomisessa onkin sitten hyvin mielenkiintoinen kysymys, että syntyvätkö uudet ideat rakennetun innovaatiojärjestelmän kautta vai henkilökohtaisina oivalluksina vai molempien yhteisvaikutuksena.

Yrittäjyyden merkityksestä on viime vuosina erittäin paljon puhuttu ja korostettu. Yliopistoissa ja korkeakouluissa on lisätty siihen liittyvää tutkimusta ja koulutusta, mutta lisäksi tarvitaan yhteiskunnan ajattelun muuttamista yrittäjämönteiseksi. Uusia yrityksiä tarvitaan erittäin paljon, jotta ne korvaavat nykyisten isojen alojen heilahtelut ja mahdolliset supistumiset. Yrittämisen mahdollisuuksia on sinänsä runsaasti, kun globaalit yritykset ulkoistavat toimintoja, pienet yritykset ostavat palveluja, julkisen sektori toteuttaa tilaaja-tuottaja mallia ja ympäristönäkökohdat vaativat valtavasti uusia ratkaisuja.

Yliopistolaitos on oleellinen osa yhteiskuntaa, ja sitä on uudistettu uuden yliopistolain ja rakenteellisen kehittämisen kautta. Tavoitteena on turvata sen sektorin menestyminen tutkimuksen ja koulutuksen globaalissa kilpailussa. Uusi yliopistolaki antaa mahdollisuuksia entistä itsenäisempään toimintaan, jota on opeteltu runsaan vuoden ajan. Uusi toimintamalli painottaa johtamisen merkitystä ja vahvistaa johtajien asemaa eri organisaatiotasolla.

Ylimpänä päätöksentekielimenä on yliopiston hallitus, jolla on suuri vaikutus yliopiston toiminnan linjaamisessa. Hallituksessa on erittäin merkittävä ulkopuolinen edustus. Ulkoiset jäsenet ovat riippumattomia yliopiston sisäisistä etujen valvomisista ja jännitteistä, jolloin hallitus voi parhaimmillaan toimia koko yliopiston etua ajattelevana päätöksentekijänä. Tähänastisen kokemuksen perusteella hallituksilla on myös valmiuksia tehdä päätöksiä nopeammin kuin aikaisemmin sisäisissä ja edustuksellisissa elimissä.

Ratkaisevaa tässä tilanteessa on, että uutta mallia toteutetaan päättäväisesti, mutta myös viisaasti. Vuosisatojen aikana muotoutunut yliopistokulttuuri sisältää myös paljon vahvuuksia, jotka kannattaa säilyttää. Nopeat ja jämähät päätökset on pystyttävä myös perustelevaan henkilökunnalle hyvin, muuten saatetaan ajautua täysin tarpeettomaan vastakkain asetteluun. Menossa on selvästi totuttautuminen uudenlaiseen toimintakulttuuriin, jossa samalla uusi ja vanha toimintamalli josakin määrin taistelevat olemassaolosta. Eri puolilla organisaatiota verrataan toimintaa siihen, miten "on aina menetelty". Uuden päätöksenteon käyttöön otto vaatii siis vanhan poisoppimista, joka jatkuu varmasti jonkin aikaa.

Yliopistojen uudistamiseen liittyvän rakenteellisten kehittämisten seurauksena kauppatieteet toimivat pääosin monialaisten yliopistojen osana. Tällöin on tärkeätä, että kauppatieteellisten yksiköiden profiili säilyy riittävän selkeänä ja alan strategian mukaisesti ne ovat yliopistossaan vahvoja toimijoita. Kauppatieteellisille yksiköille ovat luontaisia hyvät elinkeinoelämän yhteydet, työelämälähtöisyys koulutuksessa ja vaikuttavuus yhteiskunnallisessa tehtävässä. Ne voivat omissa yliopistoissaan ja ympäristössään toimia uuden yrittäjyyden katalysaattoreina, alueellisen vuorovaikutuksen moottoreina ja yliopiston rahoitusaseman vahvistajina. Tähän tarvitaan kauppatieteellisen strategian mukaisesti alan aseman tiedostamista ja vahvistamista.